

**Dokumentacja badań konserwatorskich
wraz z programem prac konserwatorskich
kościół p.w. Św. w Srokowie**

Srokowo, luty 2024 r.

Profil Art
Dyplomowany Konserwator Dziel Sztuki
mgr Piotr Supryn
ul. Dubiskiego 19, 10-752 Olsztyn

SPIS TREŚCI

1. Identyfikacja obiektu.	3
2. Historia.	3
3. Opis obiektu.	8
4. Opis stanu zachowania.	10
5. Badania konserwatorskie	12
a/ badanie składu zapraw	
b/ kolorystyki wnętrza.	
6. Wnioski	16
7. Zalecenia konserwatorskie.	16
8. Program prac konserwatorskich	17
9. Dokumentacja fotograficzna.	19

1. Identyfikacja obiektu.

Rodzaj obiektu- kościół

Technika wykonania- Obiekt jest na fundamencie z ciosanych, granitowych bloków. Część murów i przypory kamienne. Górna część bryły i wieży oraz sklepienie wewnątrz, z cegły ceramicznej. Na zewnątrz częściowo tynkowany, wewnątrz w całości. Dach dwuspadowy kryty dachówką esówką. Dach wieży pulpitowy.

Adres obiektu- ul. Łakowa 5, 11-420 Srokowo (dawn. Drengfurt)
54°12'36,08"N 21°30'51,00"E

Przynależność administracyjna- województwo warmińsko-mazurskie, gmina Srokowo.

Czas powstania- 1937

Właściciel- Diecezja Mazurska Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP

Stan prawny- obiekt wpisany do rejestru zabytków dnia 14.08.1987 r.
z numerem A-2128 decyzją nr kl-5340-375/87

2. Historia.

Srokowo, dawniej Drengfurt, uległo dużym zniszczeniom w czasie ostatnich dwóch wojen światowych. W czasie I wojny światowej zniszczone zostały podcieniowe kamieniczki przy rynku. Do roku 1937 w mieście był tylko jeden kościół pochodzący z 1409 roku. Należał do parafii ewangelicko-augsburskiej. Wśród mieszkańców mniejszość stanowili katolicy. Jednak najbliższy kościół katolicki był w Kętrzynie. Dlatego w 1937 roku podjęto decyzję o budowie drugiego kościoła. Informacje o genezie powstania tej świątyni pochodzą od pani Marii Zimmermann (dawną mieszkankę, obecnie żyjącą w Niemczech), która w 2016 roku przekazała je obecnej mieszkance Srokowa, zaangażowanej działaczce Stowarzyszenia Blusztyn, pani Monice Czerwonce. Rodzina pani Zimmermann była ewangelicka. Jej ojciec, Heinrich Zimmermann, był murarzem i wznosił kościół na zlecenie sąsiada, Heinricha Hermanna. Heinrich Hermann był majątnym rolnikiem, katolikiem, który w 1937 roku wydzielił ze swojego gruntu działkę pod budowę kościoła.

W 1939 Drengfurt zamieszkiwało 2280 osób. Aż do stycznia 1945 r. wojna nie docierała na te tereny. Podczas zajmowania Drengfurt przez Armię Czerwoną, zimą 1945 r., miasto utraciło aż 60% zabudowy.

Po wojnie ewangelicy spotykali się na modlitwach w kaplicy na cmentarzu. Z pisma Starosty Powiatowego w Kętrzynie do Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, z 15 czerwca 1946 roku, dowiadujemy się, że większy kościół w Drengfurt, który należy do parafii ewangelicko-augsburskiej, jest zdewastowany. Kościół katolicki nie doznał większych uszkodzeń. Z relacji obecnej mieszkanki Srokowa, pani Haliny Rusieckiej wiadomo, że po wojnie były w nim niszczone witraże przez dzieci. W miejscowości zostało tylko 60 ewangelików i aż 1031 katolików, dlatego powstał pomysł żeby zamienić im świątynie. W październiku 1949 roku gmina zawiadamia, że katolików jest już 2200, a ewangelików 63. W 1950 r. historyczną nazwę *Drengfurt* zastąpiono „nazwą *Srokowo*, upamiętniając w ten sposób Stanisława Srokowskiego (1872–1950) – geografa, autora licznych prac naukowych na temat Prus Wschodnich.

Do 1951 roku duszpasterzem parafii ewangelickiej był ks. Emil Dawid, później ks. Rudolf Mrowiec. W 1952 roku ks. Paweł Bakalarz z Kętrzyna, który przejął te obowiązki, skarżył się, że duży kościół w Srokowie (ewangelicki) zajęli katolicy, a mały (katolicki) jest splądrowany. Według relacji Marii Zimmermann, oba kościoły były używane przez Katolików. W związku z tym, nabożeństwa odbywały się w prywatnym mieszkaniu obywatela Placa. Dopiero w październiku 1953 roku, po wcześniejszej decyzji Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kętrzynie przekazało mały kościół wspólnocie ewangelickiej. W inwentarzu odnotowano ówczesne wyposażenie kościoła. W jego skład wchodził: ołtarz, dzwon, 13 ławek z oparciem i jedna bez oparcia oraz kazalnica. Wszystkie ławki malowane były na zielono, Według ks. Bakalarza w 1958 r. parafia liczyła 67 wiernych, a w 1962 r. – 69. W latach 1978 - 1997 obowiązki kapłańskie objął ks. Rudolf Bażanowski. Po nim opiekę nad ewangelikami przejął ks. Paweł Hause. W 1980 r. doprowadzono do kościoła prąd, a Konsystorz Kościoła Ewangelicko - Augsburgskiego sfinansował remont wnętrza.

Bibliografia

Rudolf Bażanowski. *Kościół i parafia diecezji mazurskiej. Przeszłość i teraźniejszość.*
Mapę i opracowanie na str. 5 wykonało Kreisgemeinschaft Rastenburg.

Fot. 1 24 maja 1951 w Srokowie odbyła się wielka uroczystość . Konfirmowano wówczas roczniki od 1930 do 1938, aż 41 osób. Prawdopodobnie była to pierwsza konfirmacja po wojnie . Przyjechał ksiądz Emil Dawid z Giżycka.

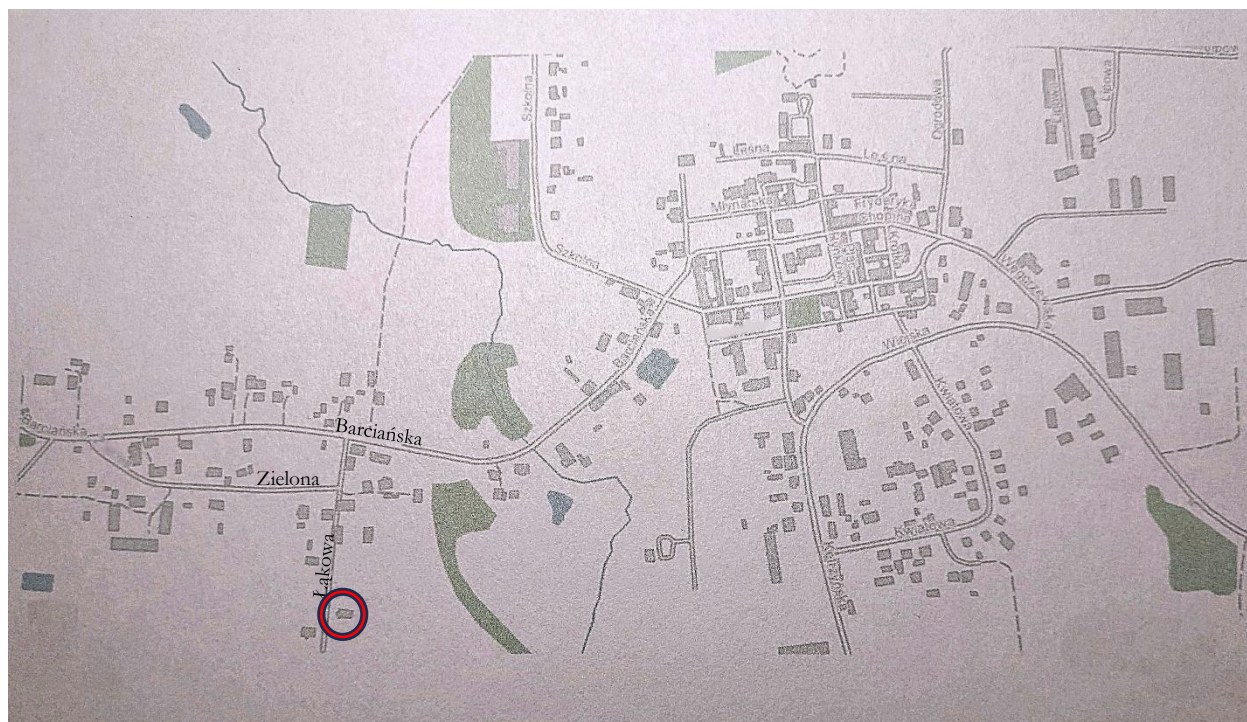
Fot.2 Rodzice z dziećmi po konfirmacji, 24 maja 1951 roku.

Fot 3, 4 Fotografie wykonane przez Jerzego Kalickiego w lipcu 1983 r. w trakcie opracowywania Białej Karty zabytku.

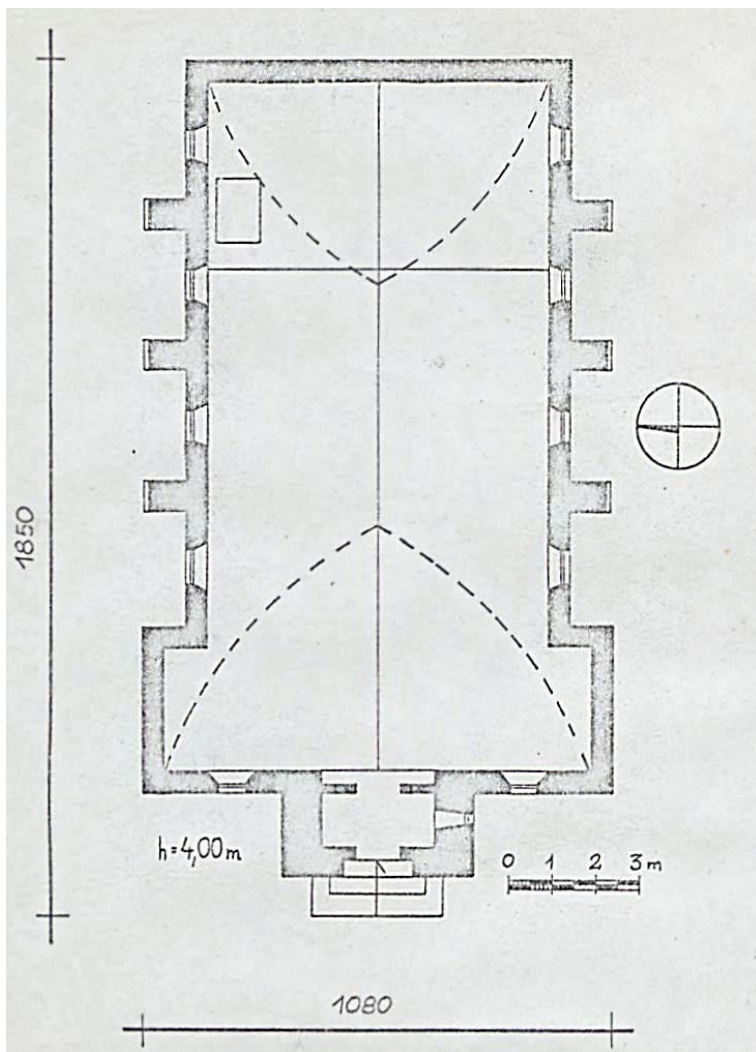
3. Opis obiektu.

Kościół położony jest na południowo – zachodnim skraju wsi. Ustawiony jest centralnie, na płaskiej, obszernej działce, z dala od zabudowań. Teren jest ogrodzony i obsadzony wokół, wzdłuż ogrodzenia, wysokimi drzewami.

Plan Srokowa z zaznaczoną lokalizacją kościoła.

Kościół jest orientowany. Wybudowany został na planie zbliżonym do prostokąta. Jest to kościół halowy, bez wyodrębnionego prezbiterium i zakrystii, z bardzo małą kruchtą. Dach jest dwuspadowy, z okapami po bokach, kryty ceramiczną dachówką esówką. Od zachodu dominantę stanowi wieża na planie prostokąta, dłuższym bokiem przylegająca do bryły kościoła. Od strony wschodniej hala kościoła wyposażona została obustronnie w płytkie, prostokątne aneksy tworzące kaplice. Pod częścią prezbiterialną wykonano kryptę sklepioną stropem Kleina. Przez pokrywę w posadzce, powadzą do niej drewniane schody ulokowane przy ścianie północnej. W krypcie jest jedno, małe okienko wychodzące na stronę południową. Kościół wzniesiono z ciosanych bloków granitowych i cegły ceramicznej. Kamienny jest fundament, niski cokół obiegający cały kościół, oraz mury dwóch aneksów, przypory i wieża od podstawy do ok. 3/5 wysokości. Pozostałe części zostały wymurowane z cegły.

Plan kościoła zamieszczony w Białej Karcie pochodzącej z 1983 r.

Kamienne bloki wyspoinowano zaprawą cementowo-wapienną formowaną w kształcie wypukłego półwałka.

Bryła kościoła jest zwarta. Wieża jest niska, dwukondygnacyjna, z dachem pulpitowym krytym blachą cynkową, opadającym w kierunku wschodnim. Wnętrze hali doświetlają po cztery okna na każdym długim boku. Zwieńczone są łukiem pełnym. Na ścianach zachodnich znajdują się dwa okna kwadratowe. Pomiędzy oknami, na dłuższych bokach świątyni ustawiono po trzy kamienne, prostokątne przypory. Okapy poddachowe obite są szczelnie sosnowymi deskami malowanymi na brązowo. Drzwi do kościoła są drewniane, pełne, prostokątne, jednoskrzydłowe. Mają maszyną konstrukcję dwuwarstwową. Od środka są ramowo-płycinowe, a od zewnątrz deskowe. Wyposażone są w dwa kute zawiasy pasowe o puncowanej powierzchni, z zawiniętymi u góry i u dołu wąsami. Z obu stron drzwi zachowały się jednakowe, ozdobne klamki z sztyldami.

Wnętrze jest bardzo oszczędne, pozbawione dekoracji, w całości tynkowane i malowane na biało. Hala zwieńczona jest sklepieniem ostrołukowym. Nad wnękami okiennymi

wykonano pełnołukowe lunety wsparte na profilowanych kroksztynach. Część prezbiterialna podwyższona o jeden stopień. Posadzka wyłożona ciemnobrązowymi, jednolitymi płytkami ceramicznymi w kształcie kwadratowym. Duże powierzchnie gdzie brakowało płytek uzupełnione betonową wylewką. Zwraca uwagę brak empory, z której można by wejść na wieżę. Wnętrze wyposażone w 14 ławek z oparciami i balaski ołtarzowe. Na wieży wisi czynny dzwon z inskrypcją - *SOHN GOTTES ERLÖSER DER WELT ERBARME DICH UNSER 1934* (*Synu Boży Odkupicielu Świata zmiłuj się nad nami 1934*)

4. Opis stanu zachowania.

Kościół zachowany jest ogólnie w dość dobrym stanie, jednak wymaga wielu napraw i konserwacji. Najpoważniejsze z uszkodzeń to głębokie, pionowe pęknięcia murów jakie występują od wewnątrz, nad otworami okiennymi. Takie pęknięcia wskazują, że nastąpiło istotne osłabienie murów. Drugim, bardzo istotnym uszkodzeniem jest brak oryginalnych okien, które wypełnione były witrażami. Niewielkie resztki porozbijanych witraży składowane są w kruchcie. Są to powyginane i porozrywane fragmenty oryginalnej dekoracji. Pozostałe okna również wymagają konserwacji lub wymiany. Okna zwieńczone łukiem, jak też dwa okna prostokątne od strony zachodniej to okna metalowe. Wewnątrz wieży tynk jest bardzo zniszczony, z dużymi ubytkami. Konserwacji wymaga stalowa konstrukcja, na której wisi dzwon, a sam dzwon wymaga działań profilaktycznych.

Na zewnątrz mury w wielu miejscach porastają glonami i grzybami. Część spoin jest uszkodzona, spękana. Niektóre z nich były już uzupełniane, ale prace te wykonano bardzo niedbale i nieestetycznie. W złym stanie jest pokrycie dachu. Dachówki są stare, wypaczone. Część z nich ma drobne ubytki i pęknięcia. Wszystkie są brudne i porastają glonami, mchem i porostami. Prawdopodobnie deskowanie dachu i więźba dachowa są zawilgocone i nadają się do dezynfekcji, a nawet częściowej wymiany.

Tynk na zewnątrz jest brudny, z niewielkimi ubytkami. Wokół kościoła wykonana została opaska kamienna, która niczemu nie służy, a utrudnia odparowywanie wody z gruntu. Chodnik prowadzący od furtki do wejścia jest nierówny, ułożony w przypadkowy sposób z tłuczonego kamienia.

5. Badania konserwatorskie

a/ Badanie składu zapraw

Chemiczne badanie składu zapraw. Analizę tynków wykonano metodą wytrawiania w 2M HCl. Po zakończeniu reakcji zawiesiny prze sączono, oddzielając i oznaczając ilościowo część nierozpuszczalną w kwasie. Określono masę frakcji przechodzącej przez sito o boku oczka 0,1 mm. Wydzielony wypełniacz po wysuszeniu poddano badaniom w świetle odbitym mikroskopu stereoskopowego. Opis makroskopowy tynków, przebieg reakcji z HCl, stan materiału po zakończeniu reakcji przedstawiła tabela 1, przybliżony, masowy skład podano w tabeli 2.

MIEJSCA POBRANIA PRÓBEK

Próbka A: tynk z wnętrza wieży, z glifu okiennego

Próbka B tynk zewnętrzny, II warstwa (późniejsza)

Próbka C zaprawa murarska, I warstwa (wcześniejsza)

Próbka D zaprawa murarska, z przypory kamiennej

Tabela 1. Opis makroskopowy próbek tynków

numer próbki	opis makroskopowy	reakcja z 2M HCl		nasiąkliwość w wodzie w %
		intensywność	stan zaprawy	
A	beżowy o ciepłym odcieniu, kruchy tynk z dużymi ziarnami kruszywa (do 10 mm), na powierzchni cienka warstwa czerwona na pobiale	burzliwe wydzielanie pęcherzyków CO ₂	po upływie 30 min. ulega rozpadowi	8,33
B	bardzo twarda szara zaprawa o grubości ok. 2 mm	nieznaczne wydzielanie pęcherzyków CO ₂	po 24 godz. mięknie, pozwala się rozdrobnić	9,57
C	szarobeżowa, twarda zaprawa z dużymi ziarnami kruszywa (do 10 mm)	słabe wydzielanie pęcherzyków CO ₂	po 24 godz. zachowuje kształt, ulega rozpadowi pod wpływem działań mechanicznych	8,83
D	szarobeżowa, twarda zaprawa	słabe wydzielanie pęcherzyków CO ₂	po upływie 5 min ulega dezintegracji	10,18

Tabela 2: Analiza składu masowego i jakościowego zapraw.

nr próbki	spoiwo	% ilość części nie rozpuszczalnych w HCl			% ilość węglianów	główny składnik wypełniacza	inne składniki
		razem	w tym				
			frakcja pelitowa	kruszywo kwarcowe			
A	cementowo wapienne	58,8	4,6	54,2	41,2	kwarc o bardzo zróżnicowanej wielkości ziaren, słabo obtoczony	skalenie, niezidentyfikowane minerały ciemne, muskowit, okruchy skał obcych (do 7 mm)
B	cementowo wapienne	64,2	14,1	50,1	35,9	kwarc o różnej wielkości ziaren, słabo obtoczony	niezidentyfikowane minerały ciemne, skalenie, muskowit, włókna roślinne, materiał roślinny
C	cementowo wapienne	69,4	5,4	64,0	30,6	kwarc o różnej wielkości ziaren i różnym stopniu obtoczenia	skalenie, niezidentyfikowane minerały ciemne, muskowit
D	cementowo wapienne	60,7	13,8	46,9	39,3	kwarc o różnej wielkości ziaren i różnym stopniu obtoczenia	skalenie, niezidentyfikowane minerały ciemne, muskowit, glaukonit

We wszystkich próbkach występuje dodatek kruszywa wapiennego, często w ziarnach dużych rozmiarów: próbki 1 i 3 do 10 mm. W związku z tym nie jest możliwe wyliczenie stosunku spoiwa do wypełniacza, ponieważ okruchy wapienia rozpuszczają się w 2M HCl podobnie jak wapno wchodzące w skład spoiwa. W tynku z wnętrza wieży (próbka 1) obecne jest spoiwo wapienne. Zaprawa ma ciepłe, beżowe zabarwienie o różowawym odcieniu. Po odsianiu, we frakcji pelitowej widoczne są drobne ziarna kwarcu i różowe okruchy, które po wyprażeniu przybierają barwę czerwoną wskutek tworzenia Fe_2O_3 . Prawdopodobnie do zaprawy dodano czerwonego pigmentu (czerwień żelazowa) dla ocieplenia kolorystyki. Głównym składnikiem kruszywa jest niewyselekcjonowany piasek kopalny z minerałami towarzyszącymi złożu, stanowiącymi produkty wietrzenia oraz duże okruchy szarego, matowego wapienia o podłużnych, owalnych kształtach. Nasiąkliwość zaprawy wynosi 8,33%. Inny charakter ma próbka 2. Występuje w niej bardzo twardy, spoisty tynk o szarym zabarwieniu i spoiwie cementowo-wapiennym. Obok piasku kopalnego z minerałami towarzyszącymi kruszywo zawiera zmacerowane oraz podsuszone włókna roślinne. Duża ilość frakcji pelitowej, to jasnoszare, materiały ilaste, pochodzące prawdopodobnie z cementu.

Zaprawa zawiera także niewielkie, zaokrąglone, szare okruchy wapienne. Wodochłonność wynosi 9,57%

Zaprawa z próbki 3 jest cementowo-wapienna z kruszywem podobnym do próbki 1: kopalny kwarc o drobniejszej granulacji ziaren, minerały towarzyszące, duże okruchy wapienia (do 10 mm). nasiąkliwość 8,83%. Po dokładnym zbadaniu frakcji pelitowej stwierdzono, że i ta zaprawa była barwiona w masie niewielkim dodatkiem czerwieni żelazowej. Tynk z przypory kamiennej (próbka 4) ma podobny skład. Oprócz kruszywa z piasku kopalnego i spoiwa cementowo-wapiennego zawiera drobne okruchy wapienne – zaokrąglone o beżowym zabarwieniu i dodatek czerwieni żelazowej. Nieco wyższa nasiąkliwość (10,18%) może być spowodowana większą ilością wapna w zaprawie, przy mniejszym udziale wapieni.

Fot.5 Miejsce pobrania próbki A

Fot.6 Miejsce pobrania próbki D

Fot.7 Miejsce pobrania próbek B i C

b/ Badanie stratygrafii warstw malarskich.

METODYKA BADANIA.

W celu określenia kolorystyki poszczególnych detali wykonano na nich odkrywki i pobrano próbki. Następnie zatopiono w chemoutwardzalnej żywicy akrylowej i przygotowano naszlify przekrojów, poddano je obserwacji pod mikroskopem optycznym. Zaobserwowany kolor farby odszukano we wzorniku barw 2 NCS (Natural Colour System), opracowanego przez Scandinavian Colour System Institut AB w Sztokholmie i odnotowano jego symbol. Miejsca, z których pobrano próbki udokumentowano fotograficznie.

MIEJSCA W KTÓRYCH WYKONANO ODKRYWKI:

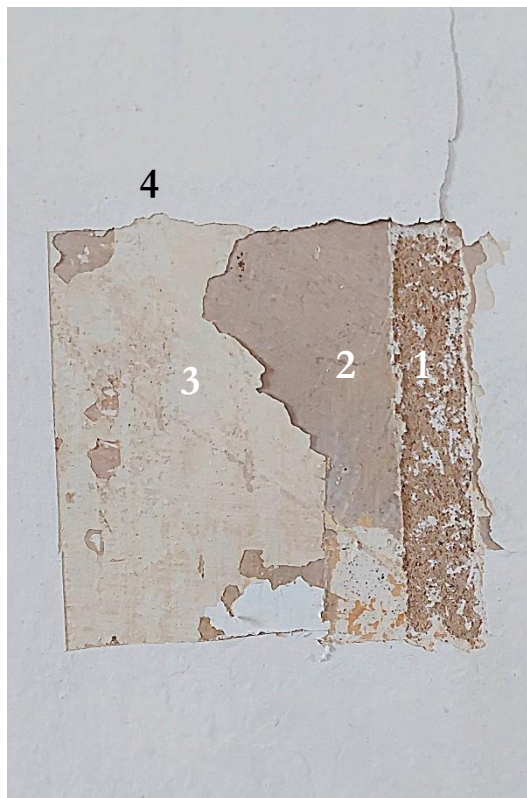
- 1/na lamperii,
- 2/na wschodniej ścianie prezbiterium,
- 3/na kroksztynie (kapitelu ściennym)

MIEJSCA POBRANIA PRÓBEK DO BADAŃ STRATYGRAFICZNYCH:

- 1. Do badań stratygrafii przeznaczono próbkę pobraną z ostatniej kroksztyny, od południa.

Fot. 8 Odkrywka wykonana na lamperii.

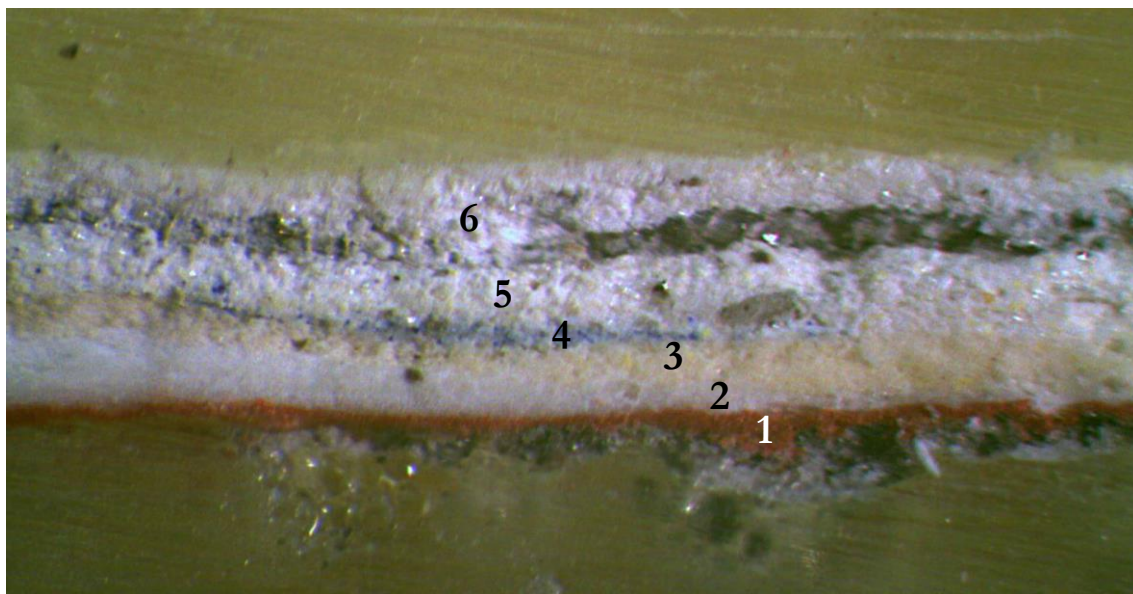
Fot. 9 Odkrywka wykonana na ścianie prezbiterium, na lewo od ołtarza. 1. Tynk, 2. Farba brązowa, 3. Farba jasnobrązowa, 4 farba biała.

Fot. 10 Miejsce wykonania odkrywki i pobrania próbki nr 1.

Fot. 11 Odkrywka na lamperii. Początkowo, tak jak kroksztyny, pomalowana była na kolor ciemnoczerwony. Później pomalowano ją na jasnożółty, jasnosedynowy i na końcu na biały.

Fot. 12 Przekrój próbki 1. Najwcześniejszą warstwą, bezpośrednio na oryginalnym tynku jest ciemno czerwona (cegłana), 2. biała, 3. jasno żółta, 4. błękitna, 5. biała, 6. biała

6. Wnioski.

Badanie wykazało, że kościół w ogromnej mierze zachował oryginalną formę i wyposażenie. Tynki na zewnątrz są oryginalne, niemalowane. Ta sama zaprawa posłużyła do murowania i narzucenia pierwszej warstwy tynku. Tynk wewnętrzny również nie był skuwany. Obecnie wewnątrz wygląda nieco inaczej. Pierwotnie dominował kolor ciemnoczerwony i zielony. Ławki były zielone. Kroksztyny podtrzymujące lunety nad oknami i lamperia na ścianach były w kolorze ceglanym (ciemnoczerwonym) (NCS S 3560-Y80R). Wnętrze Zostało jednak odnowione poprzez szpachlowanie i malowanie. Brak witraży bardzo istotnie je zubaża. Witraże były wyjątkowej urody i przedstawiały postacie świętych.

7. Zalecenia konserwatorskie.

Należy dążyć do jak najwierniejszego odtworzenia pierwotnego wyglądu kościoła. Zaleca się tzw szycie muru i ewentualne przemurowanie w miejscach głębokich pęknięć (nad otworami okiennymi). Pokrycie dachu wymienić w całości na dachówkę esówkę o takim samym wyglądzie, tzn wielkości, kształtu i koloru. Zaleca się poddać konserwacji historyczne witraże i w miarę możliwości odtworzyć ich brakujące elementy. Poddać konserwacji drzwi główne wraz z okuciami. Uzupełnić ubytki w tynkach i spoinach. Tynk na zewnątrz powinien być nakrapiany i niemalowany. Oczyszczyć z produktów korozji i zabezpieczyć dzwon i konstrukcję, na której wisi.

Rozebrać kamienną opaskę wokół świątyni i zastąpić ją opaską żwirową. Wykonać odpływy wody opadowej wypływającej z rur spustowych. Kamień wykorzystać do wyłożenia nowego chodnika doprowadzającego do kościoła. Uzupełnić ubytki w podeści i stopniach przed wejściem.

Mury na zewnątrz zaleca się zdezynfekować i oczyścić z glonów, mchów i nawarstwień. Kolejnym etapem prac powinno być uzupełnianie ubytków w tynku i spoinach. Należy zwrócić uwagę na dobór zapraw do uzupełniania. Powinny to być zaprawy imitujące te dawne.

Stolarkę drzwiową poddać konserwacji. Należy przywrócić im od strony zewnętrznej oryginalny, zielony kolor. Drewniane okna na wieży powinny być malowane w tym samym, zielonym, kolorze w jakim są obecnie. Stalowe elementy podtrzymujące drzwon oczyścić, a

następnie zabezpieczyć cynkową farbą antykorozyjną ZINGA i malować na czarno farbą olejną, olejno- ftalową lub alkidową.

Drzewa przed kościołem zaleca się przerzedzić gdyż przyczyniają się do zwiększenia zawilgocenia, wzrostu grzybów glonów i porostów.

Wszelkie metody i materiały zastosowane przy konserwacji świątyni powinny spełniać normy najwyższej jakości i być przeznaczone prowadzenia prac przy obiektach zabytkowych. Prace powinny być prowadzone pod stałym nadzorem konserwatorskim.

Prace związane z remontem elewacji należy prowadzić w odpowiednich warunkach pogodowych, w okresie od kwietnia do listopada, w temperaturach powyżej 0 °C. Nie można dodawać środków zapobiegających przemarzaniu wiążącej zaprawy.

Ostateczny wybór technologii i składu zapraw tynkarskich bezwzględnie należy przedstawić do uzgodnienia nadzorowi konserwatorskiemu.

O zakresie planowanych prac, ich przebiegu i nowych problemach w czasie ich realizacji powinien być informowany Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.

8. Program prac konserwatorskich.

1. Dezynfekcja powierzchni, na których stwierdzono przed przystąpieniem do prac lub w trakcie ich prowadzenia, wzrost mikroorganizmów preparatem grzybo- i glonobójczym. Preventol R-80, do oczyszczania z porostów i glonów, stosowany w stężeniu 1% lub Sto Prim Fungal firmy Sto Ispo lub Algicid Plus firmy Keim, lub Altax i Boramon. Dezynfekcja i mycie wodą o zwiększonym ciśnieniu strefy przyziemnej ścian kościoła – kamiennego cokołu i przypór i innych powierzchni kamiennych. Płynny preparat grzybobójczy np. można nanieść na powierzchnię muru pędzlem lub poprzez natrysk – zraszaczem.
2. Mycie kamiennego cokołu, przypór i innych powierzchni kamiennych parą wodną z zastosowaniem dyszy o rotacyjnie wyrzucanym strumieniu lub czyszczenie metodą piaskowania z zastosowaniem jako ściierliwa np. granulatu szklanego Glassgrit lub odpowiedniego piasku.
3. Naprawa dachu. Rozbiórka pokrycia dachu i wymiana zniszczonych elementów więźby i deskowania. Wymiana dachówek na nowe.

4. Wymiana zniszczonych obróbek blacharskich. Blacha tytanowo-cynkowa lub cynkowa.
5. Wykucie nieestetycznych, wtórnych spoin i uzupełnień wykonanych z niskoporowatej zaprawy cementowej.
6. Konserwacja drewnianego okapu dachu.
7. Szycie pękniętego muru wewnątrz kościoła. Skucie tynku, wykonanie bruzd, Wklejenie prętów ze stali nierdzewnej np. w systemie Helifix.
8. Uzupełnienie spoinowania w różnych miejscach ceglanego muru odpowiednio dobraną zaprawą, np Optosan TrassFuge, Hufgard Optolith Bauprodukte Polska Sp. z o.o.
9. Wykonanie uzupełnień tynków zewnętrznych zaprawą tynkarską, np na bazie wapna trasowego. Zalecane tynki trasowo-wapienne lub cementowo-wapienne. Gruntowanie tynku środkiem Calsilit GT Kabe. Pierwsza warstwa uzupełniająca ubytki np. wysoko hydrauliczny tynk Baunit RK39 czy Mineralit W12. Restauro Polska Sp. z o. o. - mineralna zaprawa tynkarska na bazie wysoko hydraulicznego wapna,
10. Poziomowanie i wyrównanie wysokości i głębokości stopni wejścia. Uzupełnianie i spoinowanie bloków kamiennych lekko podbarwioną w masie zaprawą cementowo wapienną.
11. Oczyszczenie elementów stalowych konstrukcji dzwonu ze starych farb i produktów korozji metodą ścierno - strumieniową (piaskowanie). Nałożenie warstwy zabezpieczenia antykorozyjnego w postaci farb zawierających cynk np. preparaty Zinga firmy Zingametail. Warstwa podkładowa – preparat Zinga, a następnie farba poliuretanowa 2C Pu, 2C Pu finish lub 2C Pu primer finish, lub systemie Tikurilla; warstwa podkładowa farby alkidowej z dużą zawartością cynku – Temazinc EE, lub Temaprime EE, a następnie warstwa zabezpieczająca – farba alkidowa Temalac. Przed pracami zabezpieczyć dzwon.
12. Uzupełnienie ubytków w spoinowaniu kamiennego cokołu z odtworzeniem kształtu spoiny, jej koloru i wielkości ziaren wypełniacza w zaprawie. Możliwe np. zastosowanie zaprawy z trassem, np Quick-Mix FM T Tubag.
13. Dwu-trzykrotne malowanie wnętrza po wysezonowaniu tynków. Wzmacnianie podłoża krzemianowym preparatem gruntująco-mineralnym pod krzemianowe farby elewacyjne np. Calsilit GF Kabe Polska Sp. z o. o. Gruntowanie tynków preparatem gruntującym pod tynki krzemianowe np Calsilit GT Kabe Polska Sp. z o. o.
Do wymalowań zastosować elewacyjną farbę silikatową, np Calsilit F Kabe Polska Sp. z o. o.

14. Konserwacja drewnianych okien. Oczyszczenie ze starych warstw malarskich, uzupełnienie robnych ubytków metodą flekowania, impregnacja środkiem na bazie oleju lnianego, malowanie farbą alkidową lub olejną w kolorze zielonym.
15. Konserwacja stolarki drzwiowej. Usunięcie z powierzchni drewna resztek starych powłok lakierniczych metodą delikatnego przeszlifowania papierem ściernym, Podczas oczyszczania drewno nie powinno ulegać uszkodzeniom. Flekowanie takim samym drewnem lub uzupełnianie mniejszych ubytków i pęknięć kitami na bazie dobrej jakości żywicy epoksydowej, poliestrowej lub poliestrowo-styrenowej, a następnie wyszlifowanie papierem ściernym. Bejcowanie drewna w odpowiednio dobranym kolorze, a następnie do wykończeniowego malowania zastosować lakier dający bezbarwną powłokę matową.

9. Dokumentacja fotograficzna

Fot. 13, 14

Widok ogólny elewacji zachodniej kościoła.

Fot. 15 Widok elewacji południowej.

Fot. 16 Widok elewacji północnej.

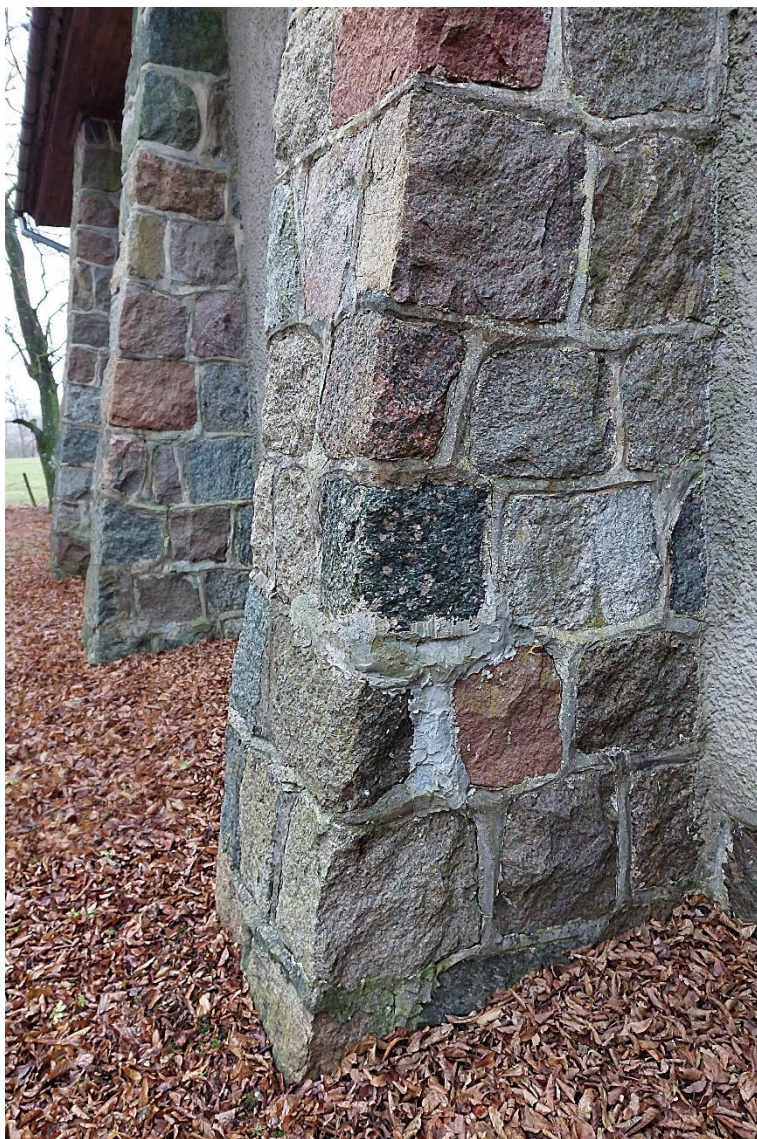
Fot. 17 Widok ogólny od strony
wschodniej.

Fot 18 Fragment elewacji północnej.

Fot. 19, 20 Mury oraz kamienno – betonową opaskę wokół kościoła miejscowo porastają glony i mchy.

Fot. 21 Niektóre uzupełnienia ubytków spoin wykonano niefachowo. Zaprawa wyróżnia się kolorem, fakturą i bardzo niechlujnym modelowaniem.

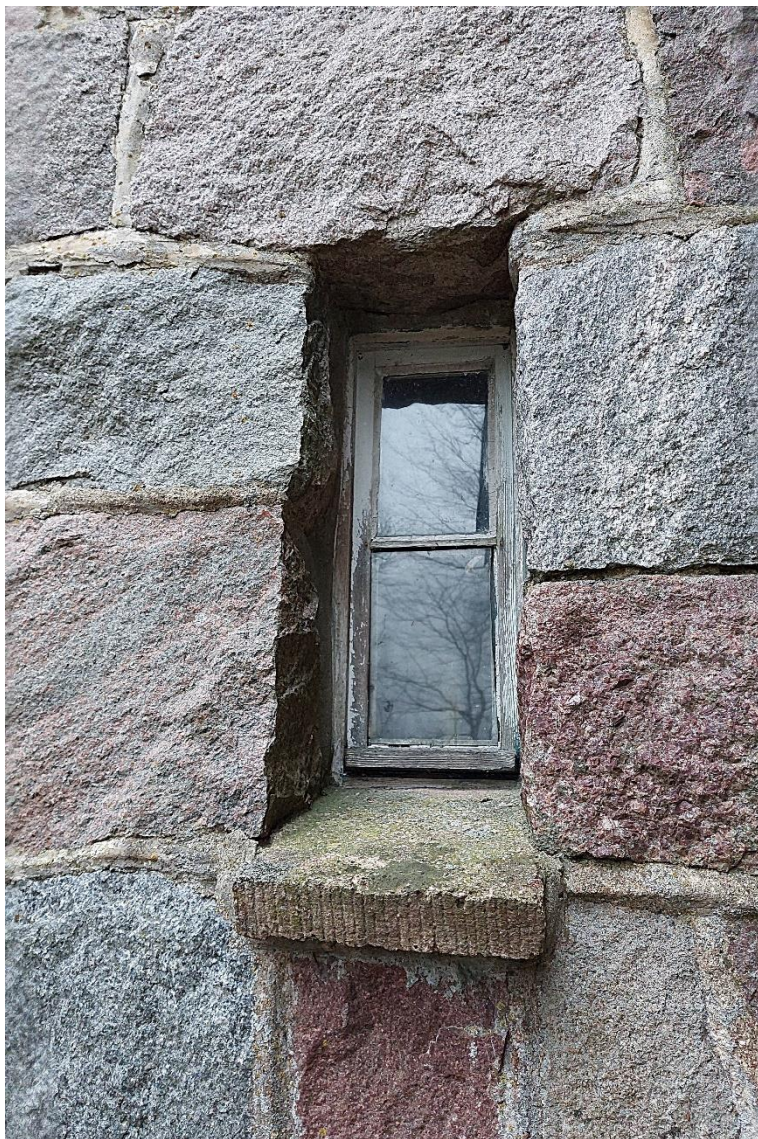

Fot. 22 Przez brak korytek odprowadzających wodę opadową i odpowiedniego wyprofilowania terenu, wilgoć długotrwale utrzymuje się przy murach obwodowych co sprzyja rozwojowi mchów i glonów.

Fot. 23, 24

Okapy poddachowe wymagają oczyszczenia i zabezpieczenia antykorozyjnego drewna.

Fot. 26 Dojście do wejścia należy powtórnie wybrukować kamieniem wykorzystanym z opasek.

Fot. 27, 28 Widok ogólny drzwi głównych.

Fot. 30 Dolne odcinki desek są zniszczone przez brak zabiegów profilaktycznych.

Fot. 31, 32 Wnętrze kościoła.

Fot.33 Oryginalne, drewniane tablice epitafijne z nazwiskami poległych w czasie I wojny światowej pochodzą z pobliskiej wsi Radzieje.

Fot. 35, 36 Nad otworami okiennymi pojawiły się głębokie pęknięcia murów.

Fot. 38 Pulpitowy dach wieży widziany od spodu.

Fot 39, 40 Dzwon posiada
sygnaturę. Napis brzmi:

SOHN GOTTES ERLÖSER
DER WELT ERBARMER
DICH UNSER 1934 (Synu
Boży Odkupicielu Świata
zmiłuj się nad nami 1934).
Pod spodem jest znak
producenta.

Fot 41, 42 Okna na wieży zachowały się w bardzo dobrym stanie. Mają oryginalne, zielone wymalowanie.

Fot. 43, 44 Wnętrze krypty pod prezbiterium. Dzięki jednemu okienku, wewnątrz następuje wymiana powietrza i nie rozwija się grzyb.

Fot.45, 46 W krypcie przechowywane są bardzo skorodowane, blaszane drzwi (nie wiadomo gdzie były pierwotnie) i porozbijane resztki witraży.

Fot. 47, 48 Fragmenty witraży wydobyte z krypty na chwilę w celu zrobienia fotografii.